

אזרח ותיק ושאיירים

גמלאות אזרח ותיק ושאיירים הן הרובד הראשון של מערכת הפנסיה בישראל. הן מבטיחות למבוטח בגיל הזיקנה ולשאיירו לאחר פטירתו הכנסה בסיסית. בצירוף הפנסיה מעבודה, הרובד השני של מערכת הפנסיה¹, נועדו גמלאות אלה להבטיח לאנשים בעת פרישה וזיקנה רמת חיים סבירה.

קצבאות אזרח ותיק ושאיירים לפי חוק הביטוח הלאומי

קצבת אזרח ותיק

קצבת אזרח ותיק (בעבר קצבת זיקנה) משולמת בגיל הפרישה² על-פי מבחן הכנסות מעבודה ומהון, ובגיל הזכאות³ לכלל המבוטחים באופן אוניברסלי וללא מבחן הכנסות. משנת 2022 גיל הפרישה לנשים עולה בהדרגה במהלך 11 שנים מ-62 ל-65 בהתאם לשנת לידתן⁴. התהליך יסתיים בשנת 2032 עת יגיע הגיל ל-65 לילידות 1970 ואילך. ב-2023 היה גיל הפרישה 62 ו-8 חודשים לנשים ילידות 1961 ולגברים 67, וגיל הזכאות לגברים ולנשים היה 70. גובה הקצבה הבסיסית ליחיד – 17.7% מהסכום הבסיסי (ב-1,680 ש"ח).

לקצבה הבסיסית משולמות התוספות האלה:

- **תוספת תלויים:** משולמת בעבור בן/בת זוג וילדים התלויים במבוטח/ת (על-פי התנאים בחוק, למשל מבחן הכנסות).

1 ראו תיבה בפרק זיקנה ושאיירים סקירה שנתית 2007 (פנסיה מקיפה חובה לכלל המשק בישראל).

2 נקרא גם **גיל המותנה**.

3 נקרא גם **גיל המוחלט**.

4 לפירוט גיל הפרישה לנשים לפי שנת לידתן ראו

https://www.btl.gov.il/benefits/old_age/Conditions_of_eligibility/gilMezake/Pages/gilPrisha.aspx

- **תוספת ותק**: משולמת בעבור כל שנת ביטוח ושיעורה 2% מהקצבה לכל שנת ביטוח ולכל היותר 50%.
- **תוספת דחיית קצבה**: משולמת למי שדחה את קבלת הקצבה בגילים שבהם נעשה מבחן הכנסות מעבודה או מהון (מגיל הפרישה עד גיל הזכאות). שיעורה 5% מהקצבה בעבור כל שנה של דחיית הקצבה עקב הכנסות ממשלח יד.
- **תוספת למי שמלאו לו 80 שנה**: בשיעור של 1% מהסכום הבסיסי.
- **תוספת השלמת הכנסה**: משולמת למקבלי קצבאות אזרח ותיק או שאירים שאין להם הכנסות או שהכנסתם נמוכה עד הסכום המוגדר בחוק. התוספת משולמת בשיעורים שונים לפי הרכב משפחה ולפי שלוש קבוצות גיל: עד 70, 70-79 ו-80 ויותר.

קצבת שאירים

משולמת לשאיריו של המבוטח/ת לאחר הפטירה. אלמן זכאי לקצבה כל עוד יש עימו ילדים או שהוא עומד במבחן הכנסות כנדרש בחוק ואילו אלמנה זכאית לקצבה גם כשאין עמה ילדים וללא תלות בהכנסותיה. לקצבה הבסיסית בגובה 17.7% מהסכום הבסיסי משולמות התוספות האלה:

- **תוספת תלויים**: משולמת בעבור ילדים שהיו תלויים במנוח/ה (על-פי התנאים בחוק).
 - **תוספת ותק**: משולמת בעבור כל שנת ביטוח של המנוח/ה ושיעורה 2% מהקצבה לכל שנת ביטוח ולא יותר מ-50%.
 - **תוספת בעבור בן/ת זוג (שאָר) שמלאו לו 80 שנה**: משולמת בשיעור 1% מהסכום הבסיסי.
 - **תוספת השלמת הכנסה** (ראו לעיל "קצבת אזרח ותיק").
- מבוטחים שזכאים לפי חוק הביטוח הלאומי גם לקצבת אזרח ותיק וגם לקצבת שאירים, משולמת להם מחצית קצבת שאירים נוסף על קצבת אזרח ותיק מלאה.

קצבאות אזרח ותיק ושאיירים לפי הסכמים אחרים

קצבאות אלה (להלן **קצבאות מיוחדות**) משולמות למי שאינם זכאים לקצבה על-פי חוק הביטוח הלאומי והן ממומנות במלואן בידי האוצר. מדובר בעיקר בעולים שהיו בני 62 או יותר ביום עלייתם ולכן אין הם מבוטחים על-פי חוק הביטוח הלאומי ובתושבים חוזרים שלא צברו את תקופת האכשרה הנדרשת לקבלת הקצבה על-פי החוק. שיעורי הגמלה זהים לשיעורי הקצבה לפי חוק, כפוף למבחן הכנסות.

סכום הגמלה המיוחדת הוא כגובה קצבת אזרח ותיק בסיסית. הזכאים לקצבאות המיוחדות אינם מקבלים תוספת בגין ותק או בגין דחיית קצבה. לבני 80 ויותר משולמת תוספת בגין גיל. השלמת ההכנסה המרבית המשולמת להם שווה לזו המשולמת למקבלי הקצבאות לפי חוק הביטוח הלאומי. השינויים בגיל הזכאות לקצבה חלים גם על מקבלי הקצבאות המיוחדות.

תשלומים ושירותים אחרים

- **מענק פטירה:** משולם לבן/בת זוג של אדם שנפטר והיה זכאי לקצבת אזרח ותיק או קצבת שאירים (לפי חוק הביטוח הלאומי), ובהעדר בן זוג – לילד כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי (ב-9,613 2023 ש"ח).
- **דמי קבורה:** כל נפטר בישראל זכאי לקבורה ללא תשלום. דמי הקבורה משולמים בידי הביטוח הלאומי, והם אמורים לכסות את הוצאות יום הקבורה בעבור כל מי שמובא לקבורה בישראל בידי חברת קבורה בעלת רישיון מתאים. אוכלוסיות הנוהגות לקבור שלא באמצעות חברות קבורה יכולות לקבל לידיהן דמי קבורה אלה. תעריף דמי הקבורה נקבע לפי גיל הנפטר ולפי מספר הקבורות שביצעה חברת הקבורה באותה שנה. זו רשאית במצבים מסוימים לגבות תשלום בעבור הקבורה (רכישת קבר בחיים, רכישה לאחר פטירה בחלקה מיוחדת וקבורה בבית עלמין סגור). ב-2023 שולמו דמי קבורה בעבור כ-44.3 אלף קבורות (הנתונים מוסיפים להתעדכן ואינם סופיים) בסך כולל של כ-391 מיליון ש"ח.

- **מענק חימום:** משולם פעם בשנה למשפחות שבהן אחד מבני הזוג לפחות הגיע לגיל פרישה והוא היה זכאי לאחד מאלה בחודש אחד לפחות בחודשים אוקטובר-דצמבר: קצבת אזרח ותיק או קצבת שאירים בתוספת השלמה לנכות או השלמת הכנסה; הטבות לפי חוק הבטחת הכנסה. ב-2023 הוגדל סכום המענק. בפברואר שולם מענק בסך 200 ש"ח ובאוקטובר שולם מענק בשיעור שהיה נהוג בשנים קודמות, 6.4% מהסכום הבסיסי – 608 ש"ח (ראו להלן **שינויי חקיקה**). בסך הכל שולם לכ-296 אלף משפחות מענק בסכום כולל של כ-233 מיליון ש"ח.
- **מענק מעבר בגין העלאת גיל הפרישה לנשים:** משולם בתנאים מסוימים לנשים ילידות 1960-1966 שאינן עובדות בהגיען לגיל 62 (ולפני גיל הפרישה). סכום המענק עד 4,000 ש"ח והוא משולם למשך ארבעה חודשים⁵.
- **שירות הייעוץ לאזרח הוותיק ולמשפחתו:** משנות ה-70 מפעיל הביטוח הלאומי שירות ייעוץ לאזרחים ותיקים, שבמסגרתו אזרחים ותיקים מתנדבים תומכים בעמיתיהם (ראו להלן).

שינויי חקיקה 2023-2020

העלאת גיל הפרישה לנשים

- **גיל הפרישה לנשים עולה מ-62 ל-65** בהדרגה במשך 11 שנים: בשלוש השנים הראשונות (2022-2024) בארבעה חודשים בכל שנה ובשמונה השנים שלאחר מכן (2025-2032) בשלושה חודשים בכל שנה (חוק ההסדרים לשנים 2021-2022).
- **מקבלות דמי אבטלה ילידות 1960 ואילך** שהגיעו לגיל 57 יהיו זכאיות לעד 125 ימי אבטלה נוספים⁶.

5 ראו להלן **שינויי חקיקה**.

6 ראו **שינויי חקיקה** בפרק אבטלה בדוח זה.

אזרח ותיק ושאיירים

- **מענק מעבר בגין העלאת גיל הפרישה** : מיועד לנשים בנות 62 שגיל פרישתן נדחה עקב שינוי החקיקה (לידות 1960-1966) שאינן עובדות ושטרם הגיעו לגיל הפרישה, אם מתקיימים התנאים האלה: צברו תקופת אכשרה לקצבת אזרח ותיק; אינן מקבלות קצבה מהביטוח הלאומי (נכות כללית, הבטחת הכנסה, אבטלה או מזונות); הכנסותיהן מפנסיה ומקצבאות אינן עולות על 73.5% מהשכר הממוצע (בשנת 2023 8,724 ש"ח); הכנסותיהן מהון בשנת המס הקודמת היו לכל היותר 60 אלף ש"ח. סכום המענק עד 4,000 ש"ח לחודש והוא משולם למשך עד ארבעה חודשים. סכום המענק המלא תלוי בשנת הלידה של האישה וממנו מופחתים הכנסות מפנסיה ומקצבאות. בשנת 2023 שולמו מענקים בסך כ-35.6 מיליון ש"ח לנשים שהגיעו לגיל 62 בשנה זו ובשנת 2022.⁷
 - **תוספת למקבלות גמלה להבטחת הכנסה** : משולמת ללידות 1960-1964 שמלאו להן 62 אך עדיין לא הגיעו לגיל הפרישה. שיעור התוספת 7.95% מהסכום הבסיסי בכל חודש (ב-2023 755 ש"ח). עד סוף 2025 הן יהיו זכאיות להטבות הנלוות בדומה למי שהגיעו לגיל פרישה.
 - **עודכן הגיל המרבי שבו נשים צריכות להיות תושבות ישראל** לראשונה כדי להיות זכאיות לקצבת אזרח ותיק לפי חוק הביטוח הלאומי – מ-62 לגיל הפרישה לפי שנת לידתן. כלומר עולה חדשה תוכל להיות מבוטחת לגמלאות אזרח ותיק ושאיירים כל עוד עלתה ארצה לפני גיל הפרישה כפי שנקבע בתיקון החוק וצברה תקופת אכשרה מתאימה. הגיל המרבי לגברים נשאר כשהיה – 62 (חוק ההסדרים לשנים 2021-2022).
- העלאת קצבת נכות כללית**
ב-2018 נקבע שעד שנת 2021 יוגדלו קצבאות הנכות לסכום של 3,700 ש"ח. מי שעוברים מקצבת נכות לקצבת אזרח ותיק וזכאים להשלמה לנכות קיבלו את התוספות האלה (במחירי 2021):
- במרץ 2018: 239 ש"ח למי שהגיע לגיל פרישה עד 28/2/18 ו-477 ש"ח למי שהגיע לגיל פרישה לאחר מכן.

⁷ תשלומים אלה כוללים גם תשלומים למפרע לשנת 2022.

- ינואר 2020 : מענק לפי דרגת האי-כושר⁸ (לדרגת נכות מלאה – 196 ש"ח). המענק שולם בארבעה מועדים : 10/2020 , 12/2020 , 3/2021 ו-6/2021.
 - יולי 2021⁹ : למי שהגיעו לגיל פרישה לפני 1/2021 – הקצבה הוגדלה ב-190 ש"ח לכל דרגות הנכות (ההפרשים ליוני-דצמבר 2020 שולמו בדצמבר 2021) ; למי שהגיעו לגיל פרישה לאחר מכן – הקצבה הוגדלה לפי דרגת האי-כושר (לדרגת נכות מלאה – 379 ש"ח). התוספת בגין 2021 שולמה בשתי פעימות : בנובמבר 2021 שולמו הפרשים בעבור ינואר-יוני 2021 (בקיזוז המענקים ששולמו) ובדצמבר שולמו הפרשים ליתרת השנה.
- בשנת 2022 הוקפא השכר הממוצע ולכן לא השתנה הסכום הבסיסי הנגזר ממנו ועקב כך גם קצבת נכות כללית וקצבת אזרח ותיק עם תוספת השלמה לנכות (ראו פרק נכות כללית). בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2021-2022, בינואר 2023 קצבת נכות כללית התעדכנה ב-9.82% – שיעור עליית השכר הממוצע בינואר 2023 ביחס ל"שכר הממוצע המתוקן" בינואר 2020 (השכר הממוצע בתוספת 2.45%).

הקלות בזכאות לקצבת אזרח ותיק בגיל הפרישה

בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2020-2021 סכום ההכנסה שאינו מובא בחשבון לצורך מבחן הכנסות לקצבת אזרח ותיק בגיל הפרישה עד גיל הזכאות הוגדל בשתי פעימות : (א) בינואר 2022 ליחיד מ-57% מהשכר הממוצע ל-63.97% ולמי שיש עימו תלוי אחד מ-76% ל-85.3%. (ב) בינואר 2023 הוגדל ליחיד ל-73.45% (8,719 ש"ח ב-2023) ולמי שיש עימו תלוי אחד ל-97.93% (11,624 ש"ח ב-2023). השיעורים להרכבי משפחה אחרים נותרו ללא שינוי.

הקלות בזכאות להשלמת הכנסה

- ב-2021 הוחלט להגדיל את קצבת אזרח ותיק ושאיירים עם תוספת השלמת הכנסה ל-70% משכר המינימום ליחיד בן פחות מ-70 משנת 2022 ובהתאם גם למבוגרים יותר ולהרכבי משפחה אחרים. בינואר 2022 סכומי הגמלה עודכנו על-פי עליית מדד המחירים לצרכן כך

8 ראו תיבה בפרק נכות בדוח השנתי 2020.

9 בחוק ההתייעלות הכלכלית 2021-2022 נקבע כי ההגדלה ל-3,700 ש"ח תיעשה למפרע מיולי 2021.

אזרח ותיק ושאיירים

שהגמלה ששולמה בפועל היתה גבוהה מ-70% משכר המינימום שנשאר קבוע באותה שנה. הגמלה ליחיד שיעורה 71.7%-73.1% בהתאם לקבוצת הגיל ולזוגות 113.2%-115.5% בהתאם לקבוצת הגיל.

- גם לאחר העלאת שכר המינימום במרץ 2023 סכום הגמלה ליחיד גבוה מ-70% שכר המינימום.
- שווי הרכב שבעטיו נשללת הזכאות להשלמת הכנסה בגיל הפרישה הוגדל וב-2023 ערכו 63,180 ש"ח (מינואר 2022).
- שווי הרכב שאינו מובא בחשבון במבחן ההכנסות להשלמת הכנסה בגיל הפרישה למי שאינו עובד הוגדל וב-2023 ערכו 18,960 ש"ח (מינואר 2022).
- סכום ההכנסה מעבודה שאינו מובא בחשבון במבחן ההכנסות להשלמת הכנסה הוגדל ל-23.5% מהשכר הממוצע ליחיד (2,789 ש"ח ב-2023) ו-27.5% (3,264 ש"ח ב-2023) למי שאינו יחיד (מינואר 2022).
- הופחת שיעור הקיזוז של הכנסות מעבודה מעבר להכנסה שאינה מובאת בחשבון למבחן ההכנסות (דיסריגרד) לאימהות עצמאיות¹⁰ המקבלות תוספת השלמת הכנסה - מ-60% ל-25% עד 4,013 ש"ח (נכון ל-2023). מעבר לסכום זה שיעור הקיזוז נשאר 60%. השינוי הופעל כהוראת שעה מינואר 2017 לשנתיים, ובינואר 2019 הוארך לשנתיים נוספות. עקב פיזור הכנסת בדצמבר 2020 חל דין רציפות החקיקה, והוראת השעה נשארה בתוקף אף מעבר לשנתיים. במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2021-2022 הוארך שוב תוקפה של הוראת השעה עד סוף 2022. עקב פיזור הכנסת וכניסתה של כנסת חדשה חל דין רציפות חקיקה והוראת השעה נשארה תקפה עד תום שלושת החודשים הראשונים לתקופת כהונתה של הכנסת הנכנסת. לאחר מכן נקבע בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2023-2024 שהוראת השעה תעוגן כהוראת קבע בחוק הביטוח הלאומי.

תשלום למפרע למקבלי השלמת הכנסה

הזכאות לתוספת השלמת הכנסה למגיעים לגיל הפרישה תיבחן למפרע (רטרואקטיבית) לכלל התובעים לתקופה של עד 12 חודשים מיום הגשת התביעה (במקום שישה חודשים למקבלי שאירים ומי שעברו מנכות, והיעדר זכאות למפרע לאחרים) החל בתביעות שהוגשו מ-8/12/2020.

יציאה לחו"ל

- המשך הזכאות לקצבאות אזרח ותיק ושאירים למי שעוברים לגור בשטחי הרשות הפלסטינית תיבחן בכפוף לתנאי הזכאות בחו"ל (על-פי חוות דעת משפטית מ-2020, שטחי הרשות אינם נחשבים שטח אויב).¹¹
- בעקבות התפרצות הקורונה וסגירת השמיים לטיסות, מי שיצאו מהארץ אחרי ינואר 2020 והיו זכאים להמשך תשלום הקצבה בחו"ל במאוס 2020 – לא נשללה מהם קצבת אזרח ותיק או שאירים (ממאוס עד נובמבר 2020).

דמי אבטלה ייחשבו להכנסה מעבודה

מחודש מאוס 2020 דמי אבטלה נחשבים להכנסה מעבודה לצורך מבחני הכנסות לקצבאות אזרח ותיק ושאירים ולתוספת השלמת הכנסה (אך לא למבחני הכנסות לקצבאות מיוחדות או להגדרת תלויים¹²). תחילה נקבע השינוי כהוראת שעה עד דצמבר 2022 אולם עקב פיזור הכנסת וכניסתה של כנסת חדשה חל דין רציפות חקיקה והוראת השעה נשארה תקפה עד תום שלושת החודשים הראשונים לתקופת כהונתה של הכנסת הנכנסת. לאחר מכן נקבע בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2023-2024 שהוראת השעה תעוגן כהוראת קבע בחוק הביטוח הלאומי.

¹¹ חוות הדעת פורסמה בחוזר 1612/2020 המשך תשלום בשטחי הרשות.
¹² ראו תיבה 1 בפרק אזרח ותיק ושאירים בדוח השנתי 2021.

הגדלת מענק החימום

בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2021-2022 הוגדל מענק החימום לשנת 2023 ב-200 ש"ח לסך של 818 ש"ח. בתחילת השנה שולמה מקדמה בסך 200 ש"ח ושאר הסכום שולם במועדו. עוד נקבע כי בשנת 2024 יהיה סכום המענק 700 ש"ח.

מענק מיוחד לבני 67 ויותר – הרבות ברזל

בשל מלחמת חרבות ברזל נקבע בהוראת שעה כי המוסד לביטוח לאומי ישלם מענק למי שפוטר מהעבודה או יצא לחל"ת שלא מרצון מ-7/10/2023 אך מפאת גילו אינו זכאי לדמי אבטלה. המענק משולם עבור התקופה שבין ה-7/10/23 ועד לסוף חודש דצמבר 2023 בלבד (הוראת שעה – חרבות ברזל).

עדכון תקנות דמי קבורה

ביולי 2022 עודכנו תקנות דמי קבורה באופן מקיף. השינויים נכנסו לתוקף למפרע מינואר 2022:

- הוגדרו תנאי זכאות לתשלום בגין הובלת נפטרים לקבורה אזרחית.
- השתנו התעריפים לחברות הקבורה על-פי מספר הקבורות שהן עושות, לשלושה תעריפים: עד 52 קבורות, 53-365 קבורות, ויותר מ-365 קבורות.
- בוטל תעריף הקבורה בגין תינוקות וילדים בני עד 10 שנים ונקבעו שני תעריפים בלבד – תינוק לפני שמלאו לו חודש ומי שמלאו לו חודש.
- נקבעה **תוספת ביסוס** שתשולם על-פי סוג הקרקע וסוג הקבורה במקרה של קבורה רוויה.
- נקבעה **תוספת תחזוקה** בגין קבורה רוויה שתשולם כדי לעודד קבורה רוויה, על-פי עלויות אחזקת מבנה הקבורה ובהתאם לסוג הקבורה.
- נקבעה תוספת תשלום בסך 841 ש"ח (נכון ל-2023) לעידוד **קבורת רבים** (קבורה של שלושה נפטרים או יותר זה מעל זה בחלקת קבר אחת).

- נקבעה תוספת תשלום בסך 632 ש"ח (נכון ל-2023), לפי מדד פריפריאלי בגין **קבורת מכפלה** (קבורה של שני נפטרים זה מעל זה בחלקת קבר אחת), ברשות מקומית השייכת לאשכולות 4-1 במדד הפריפריאלי (על-פי הלמ"ס).
- יוגדל התעריף בגין **קבורת מכפלה** או **קבורת רבים** במקרים שבהם רשיון קבורה אחד יחליף לפחות 70% מרשיונות הקבורה שהוקצו ליישובים שבתחום מועצה אזורית אחת (הוראת שעה לשלוש שנים, 2022-2024).

מקבלי הקצבות

מקבלי קצבת אזרח ותיק ושאיירים

בשנת 2023 שילם הביטוח הלאומי קצבות אזרח ותיק לפי חוק הביטוח הלאומי (להלן **לפי חוק**) ולפי הסכמים אחרים (להלן **גמלאות מיוחדות**) לכ-1.1 מיליון איש במוצע לחודש, וקצבות שאירים לכ-88 אלף איש נוספים במוצע לחודש (לוח 1). בסך הכל גדל ב-2023 מספרם של כלל מקבלי אזרח ותיק ושאיירים בשיעור של 3% ושל מקבלי קצבות אזרח ותיק ב-3.3%. מספר המקבלים קצבת אזרח ותיק לפי חוק גדל ב-2023 ב-3.4% ומספר המקבלים קצבת שאירים לפי חוק (לא כולל מחצית שאירים) ירד ב-0.9%. כ-137 אלף ממקבלי קצבת אזרח ותיק קיבלו גם מחצית שאירים, וכ-102 אלף קיבלו השלמה לקצבת נכות (ראו להלן).

לוח 1: מקבלי קצבות אזרח ותיק ושאיירים לפי סוג הקצבה (ממוצע לחודש). 2023–2021

שינוי שנתי (%)		מספר המקבלים (ממוצע)			סוג הקצבה
2023	2022	2023	2022	2021	
3.0	2.5	1,161,965	1,128,479	1,101,364	סך הכל
3.3	2.9	1,073,593	1,039,325	1,010,219	אזרח ותיק – סך הכל
3.4	3.0	1,033,151	999,542	970,412	לפי חוק הביטוח הלאומי
1.7	-0.1	40,442	39,782	39,807	לפי הסכמים אחרים
-0.9	-2.2	88,372	89,154	91,145	שאיירים – סך הכל
-0.9	-2.2	88,197	88,966	90,947	לפי חוק הביטוח הלאומי

אזרח ותיק ושאיירים

שינוי שנתי (%)		מספר המקבלים (ממוצע)			סוג הקצבה
2023	2022	2023	2022	2021	
-6.9	-5.1	175	188	198	לפי הסכמים אחרים

מספר המקבלים קצבאות מיוחדות (מקבלי אזרח ותיק ושאיירים שהם בדרך כלל עולים) עלה במעט (ב-1.6% לעומת 2022). בשנים 1996-1990 גדל חלקם בכלל המקבלים עד ליותר מ-15%, אך מ-1997 החל לרדת בהדרגה עד 3.5% ב-2023. נתונים אלה משקפים את מגמת ההאטה בקצב הגידול של אוכלוסייה זו מהמחצית השנייה של שנות ה-90 ולאחר מכן את הירידה בגודלה – תוצאה של הירידה במספר העולים שעלו בגיל מבוגר והתמותה בקרב הקשישים שבהם. הירידה נבלמה בשל הגידול במספר העולים בשנת 2022 המקבלים קצבאות מיוחדות.

רוב מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים הם נשים (62%). הפער בין מספר הנשים למספר הגברים המקבלים קצבת אזרח ותיק הוא בעיקר תוצאה של ההבדלים בין המינים בתוחלת החיים ובגיל הפרישה: נשים פורשות לפני הגברים (גם לאחר העלאת גיל הפרישה שלהן) אך תוחלת החיים שלהן גבוהה יותר ולכן הן מקבלות קצבת אזרח ותיק שנים רבות יותר. הפער בקצבאות השאיירים גדול אף יותר, והוא נובע, גם מהבדלים בתוחלת החיים כאמור וגם ממבחני ההכנסות הנדרשים מאלמנים ללא ילדים אך לא מאלמנות (לוח 2).

לוח 2: מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים לפי סוג הקצבה ומין (ממוצע לחודש)

שיעור מהמקבלים (%)		מספר המקבלים (ממוצע)			סוג הקצבה
נשים	גברים	נשים	גברים	סך הכל	
62.3	37.7	723,870	438,095	1,161,965	סך הכל
59.9	40.1	642,689	430,905	1,073,593	אזרח ותיק - סך הכל
59.7	40.3	616,904	416,248	1,033,151	לפי חוק הביטוח הלאומי
63.8	36.2	25,785	14,657	40,442	לפי הסכמים אחרים
91.9	8.1	81,182	7,190	88,372	שאיירים - סך הכל
91.9	8.1	81,009	7,188	88,197	לפי חוק הביטוח הלאומי
98.9	1.1	173	2	175	לפי הסכמים אחרים

מקבלי תוספת השלמת הכנסה

מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים שאין להם מקורות הכנסה נוספים, או שהכנסתם ממקורות נוספים נמוכה, זכאים לקבל השלמה לקצבתם מכוח חוק הבטחת הכנסה. ב-2023 היה שיעור המשפחות המקבלות תוספת השלמת הכנסה בקרב כלל מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים 17.9%. מאז השיא ב-1992 (34%) ירד השיעור בהדרגה בעיקר בגלל הירידה במספר המקבלים קצבאות מיוחדות. בשנת 2022, לראשונה מ-1993, עלה השיעור והגיע ל-18.4%, כנראה בשל העלאת סכום תוספת השלמת הכנסה וההקלות במבחן ההכנסות (תרשים 1) (ראו לעיל שינויי חקיקה).

בשנים 2010-2014 מספרם של מקבלי קצבאות אזרח ותיק לפי חוק עם השלמת הכנסה עלה בכ-4% בשנה בממוצע. ב-2015 העלייה נבלמה עקב חוק נכי רדיפות הנאצים וחוק ההטבות לניצולי שואה, אך ב-2016-2018, לאור העלאת סכומי הקצבה, שבה והתחזקה מגמת העלייה. ב-2019-2021 התייצב המספר, וב-2022, לאור העלאת סכומי הקצבה, מספרם שב וגדל באופן ניכר – ב-9% לעומת 2021. בשנת 2023 מספרם של מקבלי קצבאות אזרח ותיק לפי חוק עם השלמת הכנסה עלה במידה מתונה.

שיעור מקבלי השלמת הכנסה בקרב מקבלי קצבת שאיירים לפי חוק גבוה יחסית לשיעורם בקרב מקבלי קצבת אזרח ותיק לפי חוק הביטוח הלאומי, זאת בשל כמה סיבות: (א) אלמנים ללא ילדים זכאים לקצבת שאיירים בכפוף למבחן הכנסות, כלומר נוטים להיות בעלי הכנסות נמוכות יחסית. (ב) יש תוספות המשולמות בקצבת אזרח ותיק שאינן משולמות בקצבת שאיירים: תוספת בגין דחיית קצבה ותוספת השלמה לנכות, כך שהקצבה של הזכאים לתוספות אלה גבוהה יותר. (ג) כ-13% ממקבלי קצבת אזרח ותיק מקבלים בנוסף מחצית קצבת שאיירים כך שסך הכנסתם עולה.

לוח 3: מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים לפי סוג הקצבה ומספר התלויים*, דצמבר 2023

סוג הקצבה	סך הכל	מספר התלויים
-----------	--------	--------------

אזרח ותיק ושאיירים

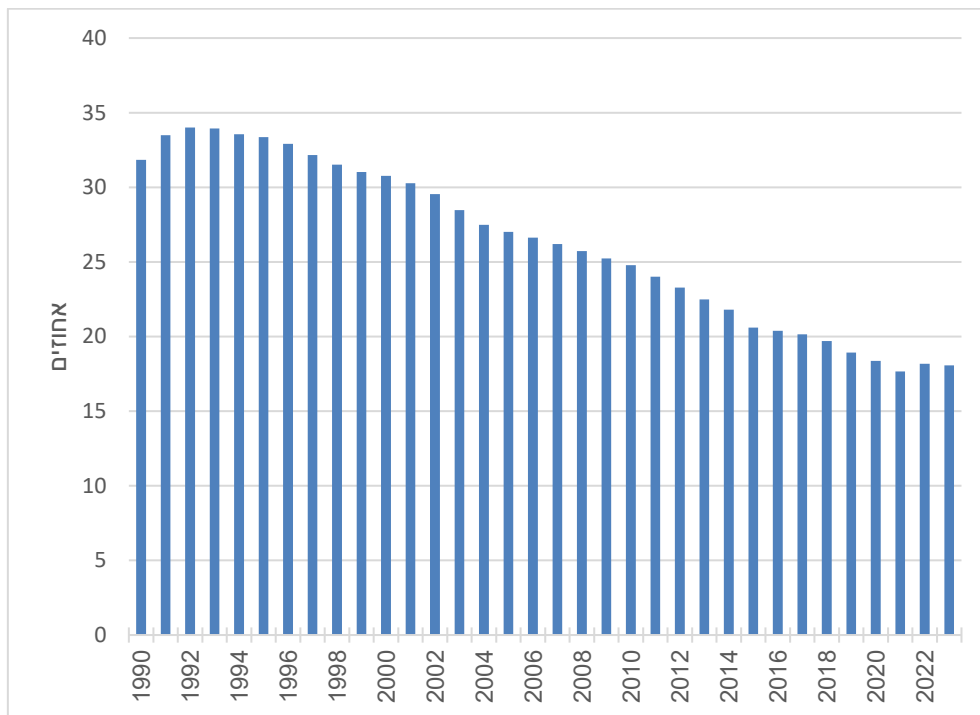
3 ויותר	2	1	ללא		
3,807	6,660	54,173	1,112,164	1,176,804	אזרח ותיק ושאיירים – סך הכל
14.0	15.9	36.7	17.0	17.9	מזה: המקבלים השלמת הכנסה (%)
					אזרח ותיק
759	2,704	41,626	1,004,168	1,049,257	לפי חוק הביטוח הלאומי
36.9	21.4	34.0	13.5	14.4	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)
48	108	5,338	34,186	39,680	לפי הסכמים אחרים
95.8	76.9	90.7	83.2	84.2	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)
					שאיירים
2,998	3,844	7,192	73,667	87,701	לפי חוק הביטוח הלאומי
6.9	10.2	12.2	32.9	29.4	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)
2	4	17	143	166	לפי הסכמים אחרים
-	50.0	58.8	65.7	63.9	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)

* באזרח ותיק – כולל בן זוג (שאינו מקבל קצבת אזרח ותיק בזכות עצמו ועומד בתנאים או ילדים; בשאיירים – כולל ילדים.

חלקם של המקבלים קצבאות מיוחדות הוא 3.4% בלבד ממקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים, אך בקרב מקבלי השלמת הכנסה חלקם 15.9% – פי חמישה בקירוב. 84.1% ממקבלי הקצבאות המיוחדות מקבלים תוספת השלמת הכנסה לעומת 15.5% ממקבלי קצבאות לפי חוק. הקצבאות המשולמות לפי הסכמים אחרים מותנות במבחן הכנסות, ולכן אין זה מפתיע ששיעור הזכאים להשלמת הכנסה בקרב העולים הזכאים לקצבאות מיוחדות גבוה מאוד.

בשנים 1990-2001, בעקבות הצטרפותם של עולים רבים שהגיעו בגל העלייה של שנות ה-90 למקבלי קצבאות מיוחדות, גדל מספר המשפחות המקבלות קצבאות מיוחדות עם השלמת הכנסה. מ-1993 עד היום מספרן יורד בהדרגה, בעיקר עקב הירידה במספר העולים האלה. גם השינויים בחוק נכי רדיפות הנאצים ובחוק ההטבות לניצולי שואה כאמור (מ-2014) הביאו לירידה ניכרת במספרן של משפחות אלה. לאחר 2014 חזר קצב הירידה לכ-5% בשנה. ב-2021 ירד מספרן ב-7.2% לעומת 2020, בשל הירידה במספר המשפחות המקבלות קצבאות מיוחדות. ב-2022 התמתנה הירידה באופן ניכר (1% לעומת 2021), ככל הנראה בשל העלייה בסכומי הקצבה לצד התמתנות הירידה במספר מקבלי קצבאות מיוחדות. בשנת 2023 נרשמה ירידה של 2.8% במספר המשפחות המקבלות קצבאות מיוחדות עם השלמת הכנסה.

תרשים 1: שיעור מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים בתוספת השלמת הכנסה (ממוצע לחודש), 1990-2023

התמתנות הירידה במספר המשפחות המקבלות קצבאות מיוחדות עם השלמת הכנסה, כמו גם העלייה במספר המשפחות המקבלות קצבת אזרח ותיק לפי חוק עם תוספת השלמת הכנסה, הובילו לעלייה במספר המשפחות שקיבלו תוספת השלמת הכנסה בשנת 2022. עלייה זו התבטאה בעלייה ראשונה מ-1993 בשיעורן בכלל מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים לאחר ירידה בהדרגה ובעקביות מתחילת שנות ה-90 של המאה הקודמת ועד שנת 2021. בשנת 2023 שיעור מקבלי תוספת השלמת הכנסה נותר יציב – 18.1% (תרשים 1).

מקבלי קצבאות אזרח ותיק ומחצית שאירים

מבוטחים שזכאים לפי חוק הביטוח הלאומי גם לקצבת אזרח ותיק וגם לקצבת שאירים, משולמת להם קצבת אזרח ותיק במלואה ומחצית קצבת שאירים (להלן **שתי הקצבאות**).

אזרח ותיק ושאיירים

מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושאיירים מכוח הסכמים מיוחדים אינם זכאים לקבל את שתי הקצבאות בו זמנית.

בדצמבר 2023 קיבלו את שתי הקצבאות כ-139 אלף אלמנות ואלמנים (שהם 13.3% בכלל המקבלים קצבת אזרח ותיק לפי חוק הביטוח הלאומי), 93.0% בהם נשים (לוח 4). שיעור הגבוה של הנשים אינו מפתיע, מכמה סיבות: (א) הרוב המכריע של הגברים מבוטחים בביטוח שאירים ובכך מקנים זכאות לקצבה לבנות זוגם במקרה של פטירה (לעומת הנשים, המבוטחות רק אם אינן נשואות או שהן עובדות מחוץ לביתן). (ב) אלמנה ללא ילדים זכאית לקצבה ללא מבחן הכנסות, בניגוד לאלמן ללא ילדים שזכאותו מותנית במבחן הכנסות. (ג) נשים נישאות בדרך כלל לגברים מבוגרים מהן ותוחלת החיים שלהן גבוהה יותר.

שיעור הגידול במספרם של מקבלי מחצית קצבת שאירים דומה לשיעור הגידול של כלל מקבלי קצבת אזרח ותיק לפי חוק (3.2% ו-3.5% בשנה בהתאמה).

גילם הממוצע של מקבלי שתי הקצבאות גבוה מגילם של כלל הזכאים לקצבת אזרח ותיק לפי חוק: גברים – 79.6 לעומת 76.1 בהתאמה, ונשים – 79.2 לעומת 74.1 בהתאמה, זאת מאחר שפטירת בני הזוג מתרחשת בגיל מתקדם יותר.

בדצמבר 2023 היה הסכום הממוצע של שתי הקצבאות יחד 3,943 ש"ח, כשליש ממנו קצבת שאירים. קצבת השאיירים הממוצעת לנשים גבוהה משל הגברים, משום שתוספת הוותק לקצבה משולמת על-פי ותק הביטוח של הנפטר, וזה נוטה להיות גבוה יותר אצל גברים.

לוח 4: מקבלי קצבת אזרח ותיק ומחצית קצבת שאירים לפי מאפיינים שונים, דצמבר 2023

נשים	גברים	סך הכל	
129,600	9,785	139,385	סך כל המקבלים
10.82	21.77	11.59	מקבלי השלמת הכנסה (%)
3,938	4,013	3,943	קצבה ממוצעת (ש"ח)

1,261	1,163	1,254	מזה: חצי קצבת שאירים (ש"ח)
79.2	79.6	79.2	גיל ממוצע

מקבלי קצבת אזרח ותיק לנכה

קצבת נכות משולמת עד גיל הפרישה, ומגיל הפרישה משולמת במקומה קצבת אזרח ותיק בתוספת השלמה לסכום קצבת הנכות ששולמה לפני גיל הפרישה.

בדצמבר 2023 קיבלו כ-102 אלף איש (מחציתם נשים) קצבת אזרח ותיק עם השלמה לסכום קצבת הנכות. בעקבות התיקון בחוק (השלמה לנכות בגיל פרישה) שהתקבל ב-2002 עלה מספר מקבלי ההשלמה לסכום קצבת נכות. עד 2018 קצב הגידול היה גבוה למדי – 7%-13% לשנה, מ-2019 התמתן מאוד, ובשנים האחרונות היה 4%-5% לשנה. בדצמבר 2023 נרשמה עלייה של 3.5% לעומת דצמבר 2022 (לוח 5). ההאטה בקצב הגידול כ-20 שנה לאחר התיקון לחוק נובעת מפטירתם של זכאים (תוחלת החיים מגיל הפרישה היא כ-20 שנה).

הסכום הממוצע של הקצבה בדצמבר 2023 היה 3,986 ש"ח, כשליש ממנו (32%) השלמה לקצבת נכות. פחות מחמישית (17.4%) מן המקבלים השלמה לנכות (17,801 איש) היו זכאים גם להשלמת הכנסה, 52.5% בהם נשים. שיעור הגברים שקיבלו השלמת הכנסה היה נמוך משיעור הנשים – 16.6% ו-18.3% בהתאמה.

הסכום הממוצע של קצבת אזרח ותיק עם השלמה לנכות צפוי לגדול עם השנים בשל שתי סיבות. הראשונה היא סכום ההשלמה, שהוגדל למקבלי השלמה לנכות לפי תאריך הגעתם לגיל הפרישה: ככל שזה היה מאוחר יותר כך גדלה התוספת (לפי שלוש קבוצות: עד מרץ 2018, ממרץ 2018 עד ינואר 2021, ומינואר 2021 ואילך). הסיבה השנייה היא עדכון קצבת הנכות: זו מתעדכנת לפי שיעור עליית השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי שעלה בעשור האחרון יותר משעלה מדד המחירים לצרכן המשמש לעדכון קצבת אזרח ותיק (חוץ מ-2021-2022 שבהן הוקפא השכר הממוצע). עקב כך שיעור הזכאים להשלמת הכנסה בקרבם נמצא בירידה.

בקרוב הזכאים לקצבת אזרח ותיק שהצטרפו ב-2023 (להלן **המצטרפים**) היו 9.1% (8,534 איש) זכאים לתוספת השלמה לנכות בדצמבר 2023, 36.4% בהם נשים. שיעור הנשים המצטרפות

אזרח ותיק ושאיירים

נמוך עקב שיעורן בקצבת נכות והעלאת גיל הפרישה לנשים החל מ-2022. כצפוי, קצבתם הממוצעת של המצטרפים היתה גבוהה מזו של מקבלי תוספת השלמה לנכות שהחלו לקבל קצבת אזרח ותיק לפני ינואר 2021 (ראו לעיל "שינויי חקיקה"). בממוצע, גובה הקצבה של מקבלי השלמה לנכות שהחלו לקבל קצבת אזרח ותיק בשנת 2023 היה כ-4,150 ש"ח לעומת כ-3,940 ש"ח בקרב מי שהחלו לקבל קצבת אזרח ותיק לפני ינואר 2021.

372 מהמצטרפים היו זכאים גם לתוספת השלמת הכנסה. שיעור מקבלי השלמת הכנסה בקרב מקבלי השלמה לנכות היה נמוך בהרבה בקרב המצטרפים לעומת כלל המקבלים (4.4%-ו-17.4% בהתאמה). ההשלמה הממוצעת לנכות שהם היו זכאים לה גבוהה יותר, ולכן קצבתם של המצטרפים גבוהה יותר ושיעור המקבלים השלמת הכנסה נמוך יותר. בשנת 2023 כ-21.6% ממקבלי השלמה לנכות שהחלו לקבל קצבת אזרח ותיק לפני ינואר 2021 היו זכאים גם להשלמת הכנסה. לעומת זאת, בקרב מקבלי השלמה לנכות שהחלו לקבל קצבת אזרח ותיק בינואר 2021 ואילך 5.2% היו זכאים גם להשלמת הכנסה בשנת 2023 (לוח 5).

לוח 5: מקבלי קצבת אזרח ותיק לנכה לפי מאפיינים שונים, דצמבר 2023

נשים	גברים	סך הכל	
51,152	50,988	102,140	סך כל המקבלים
18.3%	16.6%	17.4%	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)
3,914	4,059	3,986	קצבה ממוצעת (ש"ח)
1,242	1,286	1,264	מזה: השלמה לנכות וקח"ן (ש"ח)
70.4	73.9	72.2	גיל ממוצע
3,106	5,428	8,534	מצטרפים חדשים
2.5%	5.4%	4.4%	מזה: מקבלים השלמת הכנסה (%)
3,960	4,260	4,151	קצבה ממוצעת (ש"ח)
1,413	1,473	1,451	מזה: השלמה לנכות (ש"ח)

מקבלי תוספת ותק

תוספת ותק משולמת למקבלי קצבת אזרח ותיק לפי חוק בעבור כל שנת ביטוח, ושיעורה 2% מהקצבה הבסיסית (הכללת תוספות ביטוחיות) לכל שנת ביטוח ולא יותר מ-50% מהקצבה (ובסך הכל 25 שנים). מ-2017, בעקבות השינוי לעניין תוספת הוותק¹³, עלה שיעור המקבלים את התוספת, כמו גם מספר השנים הממוצע שבעבורן היא משולמת. שיעור המקבלים (בקרבת מקבלי קצבת אזרח ותיק לפי חוק ביטוח הלאומי) הגיע ב-2022 ל-98.5% (97.4% מהנשים ו-100% מהגברים). מרבית הזכאיות לקצבת אזרח ותיק לפי חוק וללא תוספת ותק הן נשים שצברו תקופת אכשרה כעקרות בית בלבד (נשים נשואות שלא עבדו מחוץ לביתן). שיעורן של אלה בקרב מקבלות קצבת אזרח ותיק לפי חוק יורד עם השנים (לוח 6).

תוספת הוותק הממוצעת בקרב כלל המקבלים הגיעה ל-43.3% מהקצבה הבסיסית בעבור 21.6 שנים, ובקרב מקבלי התוספת 43.9%, כלומר תשלום בעבור 22.0 שנים בממוצע. השיעור הממוצע לגברים היה גבוה משל הנשים – 47.7% לעומת 40.3% בלבד בהתאמה. הסיבות המרכזיות לפער בין גברים לנשים הן שלגברים התוספת משולמת בגין כל שנת ביטוח ואילו נשים נשואות שאינן עובדות מחוץ לביתן (עקרות בית) אינן משלמות דמי ביטוח ואינן צוברות את הוותק לתוספת. בנוסף, גיל הפרישה לזכאות לקצבת אזרח ותיק לנשים נמוך מגיל הפרישה לגברים (בשנת 2023 גיל הפרישה לנשים היה 62 ו-4 חודשים או 62 ו-8 חודשים, בהתאם לשנת הלידה, לעומת 67 עבור גברים). מרבית הנשים מתחילות לקבל קצבת אזרח ותיק בגיל הפרישה. לכן מספר השנים שבהן נשים הפורשות בגיל הפרישה יכולות לצבור ותק ביטוחי, נמוך יותר. העלאת גיל הפרישה לנשים צפויה להגדיל את תוספת הוותק המשולמת לנשים ולצמצם את הפער. העלייה בשיעור התוספת בין 2017 ל-2022 ניכרת בקרב הנשים (מ-28.2% ל-40.3% בהתאמה) יותר מאשר בקרב הגברים (43.1% ו-47.7% בהתאמה), מאחר שבעת החלת השינוי לעניין תוספת הוותק¹⁴ שיעור המקבלים תוספת **מרבית** בקרב הגברים היה גבוה משיעורם בקרב

13 בחוק ההסדרים ל-2017-2018 נקבע שתוספת הוותק למקבלי הקצבות לפי חוק הביטוח הלאומי, ששולמה עד אז משנת הביטוח ה-11, תשולם משנת הביטוח הראשונה. לפירוט ראו **דוח שנתי 2017** – שינויי חקיקה.

14 ראו הערה 13.

אזרח ותיק ושאיירים

הנשים (בדצמבר 2017 76.7% ו-28.8% בהתאמה, ובדצמבר 2023 הגיע ל-86.8% ו-56.9% בהתאמה), זאת משום שעקרות בית אינן צוברות זכאות לתוספת ותק ובשל הפער בגיל הפרישה.

מאז שינוי החקיקה הצטמצם הפער בשיעור הזכאים לתוספת בין הזכאים החדשים (להלן **המצטרפים**) לכלל המקבלים (98.7% ו-98.4% בהתאמה נכון ל-2023), כיוון שגם בקרב כלל המקבלים כמעט כל הגברים זכאים למלוא התוספת ומספר הנשים ללא תוספת ותק הולך ופוחת. שיעור התוספת הממוצעת של המצטרפים גבוה מזה של שאר המקבלים (45.8% ו-43.3% בהתאמה) וגם פער זה מצטמצם עם השנים בעקבות החקיקה,¹⁵ השינוי בהשתתפות נשים בתעסוקה, והשינוי הרכב המקבלים - פטירה של מקבלים ותיקים שלא היה להם מלוא הוותק והצטרפות של מקבלים בעלי ותק גבוה.

בקרב הנשים המצטרפות שיעורן של הזכאיות לתוספת ותק דומה לשיעורן בקרב כלל הזכאיות (97.3% ו-97.4%, בהתאמה) ואילו שיעור התוספת בקרב המצטרפות גבוה בהשוואה לכלל המקבלות (42.4% לעומת 40.3%). בקרב הגברים המצטרפים אין שינוי לעומת 2022 – כולם (100%) מקבלים תוספת ששיעורה 48.9%. בעקבות היציבות בתוספת של כלל המצטרפים, הפער לטובת הגברים ב-2023 דומה לפער בשנתיים הקודמות – 6.5 נקודות האחוז. פער זה גבוה במעט מהפערים שנרשמו בשנים 2019-2020 אך לאורך השנים נרשמה מגמה של צמצום הפער בשיעור התוספת בין גברים לנשים (לוח 6).

למקבלי קצבת שאירים (לרבות אזרח ותיק ומחצית שאירים) מוענקת תוספת הוותק שהנפטר היה זכאי לה. רובם – 99% – זכאים לתוספת. התוספת הממוצעת ובקרב הזכאים לה היא 42.3% בממוצע, ומשמעותה תוספת בעבור 21.2 שנים. כצפוי שיעור הנשים הזכאיות לקצבת שאירים גבוה משיעור הגברים – 99.3% לעומת 96.6% בהתאמה. התוספת הממוצעת של כלל הנשים בקבוצה זו גבוהה מזו של הגברים – 42.2% לעומת 38.9% בהתאמה..

¹⁵ ראו הערה 13.

לוח 6: מקבלי קצבת אזרה ותיק לפי חוק הביטוח הלאומי על-פי התוספת המשולמת ושיעורה הממוצע, 2017-2023 (דצמבר)

שיעור התוספת הממוצעת לכלל מקבלי הקצבה (אחוזים)			שיעור המקבלים תוספת בכלל המקבלים (אחוזים)			שנה
נשים	גברים	סך הכל	נשים	גברים	סך הכל	
תוספת ותק						
28.2	43.1	34.0	83.1	96.6	88.4	*2017
34.4	45.0	39.6	91.9	99.0	95.4	**2017
34.2	45.4	38.6	91.5	99.9	94.8	*2018
38.8	47.4	43.0	95.2	100.0	97.5	**2018
38.6	47.1	42.0	96.6	100.0	97.9	*2019
43.0	48.7	45.8	98.4	100.0	99.2	**2019
39.1	47.2	42.4	96.9	100.0	98.1	*2020
43.5	48.9	46.1	98.2	100.0	99.0	**2020
39.6	47.4	42.7	97.1	100.0	98.2	*2021
42.2	48.9	45.4	97.3	100.0	98.6	**2021
39.9	47.6	43.0	97.3	100.0	98.4	*2022
42.2	48.9	45.8	97.1	100.0	98.7	**2022
40.3	47.7	43.3	97.4	100.0	98.5	*2023
42.4	48.9	45.8	97.3	100.0	98.7	**2023
תוספת דחיית קצבה						
2.5	2.1	2.3	14.1	14.2	14.1	*2017
3.5	2.1	2.8	18.5	16.2	17.3	**2017
2.6	2.1	2.4	14.5	14.5	14.5	*2018
3.6	2.0	2.8	18.8	16.0	17.4	**2018
2.7	2.1	2.5	15.0	14.8	15.0	*2019
3.9	2.0	3.0	20.3	16.6	18.5	**2019
2.9	2.1	2.5	15.7	15.3	15.5	*2020
4.2	2.1	3.2	22.0	18.1	20.0	**2020
3.0	2.1	2.6	16.2	15.7	16.0	*2021
4.1	2.2	3.2	19.7	17.9	18.9	**2021
3.1	2.1	2.7	16.9	16.2	16.6	*2022
5.4	2.2	3.7	26.6	18.2	22.1	**2022

אזרח ותיק ושאיירים

שנה	שיעור המקבלים תוספת בכלל המקבלים (אחוזים)			שיעור התוספת הממוצעת לכלל מקבלי הקצבה (אחוזים)		
	סך הכל	גברים	נשים	סך הכל	גברים	נשים
*2023	17.2	16.6	17.5	2.8	2.2	3.3
**2023	21.0	17.7	24.6	3.5	2.1	5.1

* כלל המקבלים.

** המצטרפים באותה שנה.

מקבלי תוספת דחיית קצבה

קצבת אזרח ותיק משולמת בגיל הפרישה עד גיל הזכאות ומותנית במבחן הכנסות מעבודה או מהון. יחיד שהכנסתו אינה עולה על 73.45% מהשכר הממוצע באותה שנה (8,719 ש"ח בשנת 2023) זכאי לגמלה מלאה (לזוג – 97.93% מהשכר הממוצע, 11,624 בשנת 2023). על כל שקל שמעל הכנסה זו מנוכות מהקצבה 60 אג' (קצבה מופחתת) עד איפוס הקצבה. מי שהכנסתו גבוהה יותר אינו זכאי לקצבה. כמו כן, מי שזכאי לקצבה מופחתת בשל הכנסותיו מעבודה יכול לבחור לדחות את קבלת הקצבה.

מקבלי קצבת אזרח ותיק שבחלק מהשנים שבין גיל הפרישה לגיל הזכאות לא קיבלו קצבה בשל הכנסותיהם מעבודה או שהיו זכאים לקצבה מופחתת ובחרו לדחות את קבלת הקצבה, זכאים לתוספת דחיית קצבה בשיעור 5% מהקצבה הבסיסית (לרבות תוספות ביטוחיות) לכל שנה של דחייה. תוספת דחיית הקצבה נמוכה בדרך כלל מתוספת הוותק, וגם מספר מקבליה קטן יותר. בשנים 2022 ו-2023 הועלה סכום ההכנסה שאינה מובאת בחשבון לצורך מבחן הכנסות (ראו לעיל שינויי חקיקה), מהלך שצפוי לצמצם את מספר הזכאים לתוספת (ב-2021 – מי שסך הכנסתם מעבודה ומפנסיה גבוה מ-6,014 ש"ח, ב-2022 מי שסך הכנסתם גבוה מ-6,749 ש"ח וב-2023 מי שסך הכנסתם גבוה מ-8,719 ש"ח).

שיעור המקבלי שתוספת דחיית קצבה עולה במהלך השנים – מ-13.4% ב-2015 ל-17.2% ב-2023, עלייה של 3.8 נקודות האחוז. ב-2015 שיעור המקבלים בקרב גברים היה 13.6%, 4 נקודות האחוז יותר מאשר בקרב נשים. עם השנים גדל שיעור המקבלים הן בקרב גברים והן בקרב נשים, כאשר קצב הגידול בקרב הנשים גדול יותר. ב-2018 שיעור הגברים והנשים היה זהה –

14.5%, ומאז שיעור הנשים היה גדול יותר: 17.5% מהנשים ב-2023 לעומת 16.6% מהגברים. שיעור הזכאות הגבוה יותר בקרב נשים נובע ככל הנראה מכך שגיל הפרישה של נשים נמוך מזה של הגברים, ולכן הן יכולות לדחות את קבלת הקצבה שנים רבות יותר לעומת הגברים (ראו הסבר להלן).

התוספת הממוצעת בקרב כלל מקבלי הקצבה גדלה במתינות עם השנים, מ-2.2% ב-2015 ל-2.85% ב-2023. מגמה זו משקפת עלייה אצל הנשים (מ-2.4% ל-3.3%) לעומת יציבות אצל הגברים (2.1% עד 2.2% בכל התקופה). אף כי שיעור הגברים המקבלים תוספת גדל, התוספת הממוצעת בשל דחיית קבלת הקצבה בקרב מקבלי התוספת ירדה בין 2015 ל-2023 מ-15.4% ל-13.0%, כלומר מתוספת בגין 3.1 שנים לתוספת בגין 2.6 שנים. ירידה זו נבעה מהעלאת גיל הפרישה לגברים מ-65 ל-67, שצמצמה את שנות הדחייה האפשריות מ-5 ל-3 כך שלאורך השנים חלק הולך וגדל ממקבלי הקצבה יכלו לצבור לכל היותר 3 שנות דחייה. בקרב הנשים היו שני שינויים: גיל הפרישה עלה מ-60 ל-62 בשנים 2004-2009 וגיל הזכאות עלה מ-65 ל-70 בשנים 2020-2024. מאחר שקצב העלייה היה שונה במהלך השנים, היו עליות במספר שנות הדחייה האפשריות שבאו לידי ביטוי בתוספת הממוצעת של נשים המקבלות תוספת דחיית קצבה. בשנת 2023 התוספת הממוצעת לנשים שדחו את קבלת הקצבה היתה 18.6%, כלומר תוספת בגין דחייה של 3.7 שנים. משנת 2022 החל גיל הפרישה לנשים לעלות בהדרגה כך שלאורך זמן צפויה ירידה בתוספת הוותק הממוצעת בשל הצמצום ההדרגתי של שנות הדחייה האפשריות

בקרב הגברים המצטרפים שיעור המקבלים תוספת ירד במעט בין השנים 2022-2023: מ-18.2% ב-2022 ל-17.7% ב-2023. בקרב הנשים המצטרפות נרשמה ירידה קלה בשיעור המקבלות תוספת מ-26.6% ב-2022 ל-24.6% ב-2023. עם זאת, שיעור המצטרפות שמקבלות תוספת נותר גבוה בהשוואה לשנים מוקדמות יותר. שיעור המקבלים את התוספת בקרב המצטרפים לעומת כלל המקבלים אותה הוסיף להיות גבוה. בדומה לכלל המקבלים, גם בקרב המצטרפים יותר נשים נוטות לדחות את הקצבה מאשר גברים והתוספת הממוצעת שלהן גבוהה במידה ניכרת מזו של הגברים. הפער בין הגברים לנשים בשיעור המקבלים תוספת ובגובה התוספת הממוצעת גדול יותר בקרב המצטרפים מאשר בקרב כלל מקבלי הקצבה.

אזרח ותיק ושאיירים

הגברים המצטרפים שדחו את קצבתם זכאים לתוספת של 11.9% בממוצע, כלומר הקצבה נדחית בממוצע ב-2.4 שנים, כ-80% מתקופת הדחייה האפשרית (שלוש שנים). בקרב הנשים תקופת הדחייה המרבית ארוכה יותר, והמצטרפות היו זכאיות לתוספת של 20.8%, כלומר 4.2 שנים. הבדל נוסף הוא בגיל תחילת קבלת הקצבה: בקרב הנשים המצטרפות המקבלות את התוספת, כ-80% החלו לקבל את הקצבה לפני גיל הזכאות (70) וכ-20% החלו לקבלה בגיל הזכאות, ואילו אצל הגברים המצב הפוך – כ-20% החלו לקבל את הקצבה לפני גיל 70 וכ-80% בגיל 70.

בשל העלאת גיל הפרישה לנשים בהדרגה ל-65 והשארת גיל הזכאות 70 והעלאת סף ההכנסה המזכה בגמלה מלאה, צפוי שיעור התוספת בקרב הנשים לרדת, כלומר מספר השנים המזכות אותן בתוספת יקטן בהדרגה.

רמת הקצבאות והיקף התשלומים

רמת הקצבאות

קצבאות אזרח ותיק ושאיירים הבסיסיות מתעדכנות לפי העלייה במדד המחירים לצרכן, ולכן בשנים 2015-2017, שבהן המדד ירד, הן לא השתנו. ב-2018 הן עלו ב-0.3%, ב-2019 ב-1.2% וב-2020 ב-0.3% – בהתאם לעליית המדד¹⁶. ב-2021 הן שוב נותרו ברמתן משום שהמדד ירד ובשנים 2021 ו-2022 הקצבאות הוגדלו ב-2.4% וב-5.3% בהתאמה, בהתאם לעליית המדד. כאחוז מהשכר הממוצע לשכיר הקצבה הבסיסית ירדה מעט הן למי שאין עימם תלויים והן למי שיש עימם תלויים. מאחר שהעדכון נעשה לפי המדד ולא לפי השכר הממוצע, הנמצא בעלייה, הקצבה נשחקת בהשוואה לשכר הממוצע (לוח 7). בשנים 2020-2021 ניכרה שחיקה חדה שנבעה בחלקה מעלייה חריגה בשכר הממוצע למשרת שכיר עם יציאתם לחל"ת של עובדים בשכר נמוך

16 העדכון נעשה בינואר ונקבע לפי מדד נובמבר ביחס לנובמבר שלפניו.

והשינויים שחלו עקב כך בהתפלגות השכר במשק. ב-2022 השכר הממוצע למשרת שכיר עלה ב-2.9% בעוד מדד המחירים עלה ב-2.4%, וב-2023 השכר הממוצע למשרת שכיר עלה ב-6.2% בעוד המדד עלה ב-4.2%, כך שהשחיקה בקצבה לעומת השכר הממוצע נמשכה (לוח 7).

לוח 7: קצבאות אזרח ותיק ושאיירים בסיסיות לפי הרכב המשפחה וקבוצת הגיל, 2017-2023

שנה	ללא תלויים		עם בן/בת זוג תלוי/ה		אלמנ/ה עם 2 ילדים*	
	מחירי 2023 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר	מחירי 2023 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר	מחירי 2023 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר
טרם מלאו להם 80						
2017	1,708	15.5	2,567	23.3	2,788	25.4
2018	1,699	15.1	2,554	22.6	2,775	24.6
2019	1,706	14.8	2,563	22.3	2,786	24.2
2020	1,720	14.0	2,586	21.0	2,809	22.8
2021	1,695	13.6	2,548	20.5	2,768	22.2
2022	1,663	13.6	2,499	20.4	2,716	22.1
2023	1,680	13.4	2,525	20.2	2,744	22.0
בני 80 ויותר						
2017	1,804	16.5	2,663	24.3	2,884	26.3
2018	1,795	16.0	2,650	23.5	2,871	25.5
2019	1,801	15.6	2,658	23.1	2,881	25.0
2020	1,817	14.8	2,683	21.8	2,906	23.6
2021	1,791	14.4	2,644	21.3	2,863	23.0
2022	1,757	14.4	2,593	21.2	2,809	22.9
2023	1,775	14.2	2,620	21.0	2,839	22.8

* לא כולל קצבאות ילדים.

לוח 8: קצבאות אזרח ותיק ושאיירים ממוצעות לפי סוג הזכאות, דצמבר 2023

סוג הזכאות	ללא השלמת הכנסה	עם השלמת הכנסה
------------	-----------------	----------------

אזרח ותיק ושאיירים

ש"ח	אחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר	ש"ח	אחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר
2,827	22.6	4,008	32.1
3,810	30.5	6,275	50.2
5,630	45.1	6,275	50.2
4,864	38.9	7,965	63.7

* בן הזוג אינו זכאי לקצבה בזכות עצמו.

רוב הזכאים מקבלים קצבה בסכום הגבוה מהקצבה הבסיסית בשל התוספות השונות. סכום הקצבה הממוצעת ליחיד ללא השלמת הכנסה הוא 2,827 ש"ח בהשוואה לקצבה הבסיסית של 1,680 ש"ח. במקרה של בני זוג שהגיעו לגיל פרישה, משולמות בדרך כלל שתי קצבאות בסכום של אזרח ותיק ליחיד, כלומר 5,630 ש"ח לזוג בממוצע (לוח 8).

הקצבאות עם תוספת השלמת הכנסה נותרו ללא שינוי עד דצמבר 2015, אז הן הוגדלו למי שאין עימם תלויים ב-4.4%-6.3% לפי קבוצת הגיל. לאחר מכן הן הוגדלו בינואר 2017, בינואר 2018 ובינואר 2022 בשיעורים של 9%-11.7% (לפי גיל), 1%-2.3% (לפי גיל) ו-14.6% (לכל הגילים) בהתאמה (לוח 9). גם הקצבאות למי שיש עימם תלויים הוגדלו. בשנת 2023 סכום הקצבה ליחיד עם תוספת השלמת הכנסה היה גבוה מ-70% משכר המינימום.

לוח 9: קצבאות אזרח ותיק ושאיירים בתוספת השלמת הכנסה למי שאין עימם תלויים לפי קבוצת גיל, 2017-2023

שנה	עד גיל 70		79-70		גיל 80 ויותר	
	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי
2017	3,112	35.99%	3,140	36.31	3,211	37.13
2018	3,189	36.77%	3,221	37.13	3,252	37.49
2019	3,228	36.77%	3,259	37.13	3,291	37.49
2020	3,237	36.77%	3,269	37.13	3,301	37.49
2021	3,237	36.77%	3,269	37.13	3,301	37.49
2022	3,799	42.14%	3,836	42.55	3,873	42.96

שנה	עד גיל 70		79-70		גיל 80 ויותר	
	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהסכום הבסיסי
2023	4,000	42.14%	4,039	42.55	4,078	42.96

היקף התשלומים

ב-2023 גדל ריאלית סכום התשלומים של ענף אזרח ותיק ושאיירים (ללא הוצאות מינהל) בשיעור של 5%: תשלומי הקצבאות לפי חוק הביטוח הלאומי (להלן **לפי חוק**) ב-5.4% ושל הקצבאות לפי הסכמים אחרים ב-1.9% (לרבות תוספת השלמת הכנסה לכלל קצבאות אזרח ותיק ושאיירים, בהן הקצבאות לפי חוק). העלייה בסכום התשלומים ב-2023 נובעת מהעלייה בקצבה בהתאם לעלייה במדד של 5.3% והשינוי במספר מקבלי הקצבאות – גידול של 3% בקצבאות אזרח ותיק ושאיירים לפי חוק ו-1.6% לפי הסכמים אחרים (לוח 10).

חלקם של תשלומי הענף בכלל תשלומי הגמלאות היה בשנת 2023 33.3%. בשנים 2010-2019 היה חלקם של התשלומים יציב יחסית – 37.7%-39.6%, אך ב-2020-2021, בעיקר בשל הגידול העצום בתשלומי אבטלה, ירד חלקם ל-30.6% ב-2020 ו-31.2% ב-2021. בשנת 2022 עלה חלקם ל-36.4%, אף שגיל הפרישה לנשים נדחה ומספר הנשים שהצטרפו למקבלי הקצבה פחת לעומת שנים קודמות. הסיבה נעוצה בחלקה בירידה הניכרת בחלקם של תשלומי אבטלה לאחר הקורונה. בשנת 2023 שיעור תשלומי הענף מתוך כלל תשלומי הגמלאות¹⁷ ירד ל-33.3%. באותה שנה עלה החלק היחסי של תגמולי המילואים, של תגמולים לנפגעי פעולות איבה, של תשלומי האבטלה ושל גמלאות נוספות.

לוח 10: תשלומי קצבאות בענף אזרח ותיק ושאיירים* (מיליוני ש"ח), 2019–2023

2023	2022	2021	2020	2019	
מחירים שוטפים					

¹⁷ לא כולל מענקים מיוחדים במהלך מלחמת חרבות ברזל ומענק מעבר בשל העלאת גיל פרישה לנשים.

אזרח ותיק ושאיירים

2023	2022	2021	2020	2019		
44,965	41,106	37,747	36,605	35,265		סך כל התשלומים
39,324	35,795	33,890	32,621	31,207		לפי חוק הביטוח הלאומי
5,639	5,310	3,854	3,979	4,053		לפי הסכמים אחרים
						מחירי 2023
44,965	42,836	41,064	40,416	38,709		סך כל התשלומים
39,324	37,301	36,868	36,018	34,254		לפי חוק הביטוח הלאומי
5,639	5,533	4,193	4,394	4,449		לפי הסכמים אחרים

* ללא הוצאות מינהל.

שירות הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו

הזכויות בביטוח הלאומי המוקנות לאדם בגיל פרישה בכסף או בעין (שירותים) – קצבת אזרח ותיק, קצבת שאירים, השלמת הכנסה וסיעוד – חשובות לקיומו. שירותי הייעוץ לאזרח הוותיק ולמשפחתו מהווים שרות משלים עבור האזרח הוותיק ומתמקדים בתמיכה רגשית וחברתית ובסיוע בתהליך מיצוי הזכויות - הנגשת שירותי הביטוח הלאומי, מתן מידע והפניה פעילה גם לשירותים אחרים בקהילה. שירותי הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו נערכים הן בשיחות פנים אל פנים והן בשיחות טלפון. בנוסף מתקיימים ימי מידע וסדנאות לקהלי יעד.

בשנים האחרונות נעשו שינויים בפעילויות שירותי הייעוץ. ב-2020 (בעקבות מגפת הקורונה) הומרו ביקורי הבית הראשוניים ל**ייעוץ מורחב** וב-2021 נוספו לביקורי הבית החברתיים הקבועים גם שיחות טלפון חברתיות קבועות. ב-2022 נוסף שירות חדש - **שובר לעתיד** – סדנאות לקראת פרישה לעובדים בעלי שכר נמוך (ראו להלן) וב-2023 סדנאות לעקרות בית בנושא השלמת תקופת אכשרה לקצבת אזרח ותיק.

לוח 11: מקבלי השירותים בייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו לפי סוג השירות, 2019-2023

2023	2022	2021	2020	2019	סוג השירות
5,963	2,912	1,401	3,677	18,174	ביקורי בית ראשוניים
6,010	5,455	5,526	6,426	8,079	מקבלי ביקורי בית שבועיים קבועים
221,035	201,167	204,778	219,099	184,389	שיחות טלפון וקבלת קהל
81	87	56	34	74	קבוצות תמיכה
62	65	33	45	149	ימי מידע
28	20				הכנה לפרישה – שובר לעתיד
12					סדנאות לעקרות בית

ביקורי בית ראשוניים

במסגרת השירות מתקיימים ביקורי בית חד פעמיים בקרב אוכלוסיות היעד המצויות במצב מעבר, אובדן או משבר או עשויות להיות במצב סיכון. עם אוכלוסייה זו נמנים: בני 90 ויותר,

אזרח ותיק ושאיירים

זכאי סיעוד המוגדרים כ"בודדים" ושאינם מבקרים במרכז יום, אלמנים ואלמנות בשנת התאלמנותם הראשונה, בני ובנות זוג של זכאי סיעוד ועוד. הביקורים, וכן שיחות הטלפון שנערכות ביוזמת שירותי הייעוץ (ראו להלן), מאפשרים לאתר אנשים הזקוקים לסיוע, לספק תמיכה רגשית ולתת מידע והכוונה בהתאם למצבם. התרשמות המתנדב/ת ממצבו של האזרח הוותיק מהווה בסיס להמשך התערבות ומעקב. בשנת 2023 התקיימו כ-6,000 ביקורי בית ראשוניים, עלייה ניכרת לעומת השנים 2020-2022 שבהן מספר הביקורים היה נמוך מאוד. החשש מכניסת זרים הביתה בעקבות משבר הקורונה השפיע על מספר ביקורי הבית בשנים אלו. עם זאת, מספר הביקורים בשנת 2023 נותר נמוך בהשוואה לשנת 2019, כנראה בהשפעת פיתוח שירותים נוספים באמצעות שיחות טלפון (לוח 11).

ביקורי בית קבועים

אזרחים וותיקים המרותקים לבתיהם ואינם מנהלים קשר חברתי קבוע, מספק ותומך עשויים לחוש בדידות. ביקורי הבית החברתיים הקבועים מתקיימים עם אזרחים וותיקים החשים בדידות ומעוניינים בקשר קבוע עם מתנדב/ת. במסגרת הביקורים הקבועים נוצרים קשרים עמוקים ומשמעותיים. ב-2023 התקיימו ביקורי בית שבועיים קבועים אצל כ-6,000 אנשים (לוח 11). החל משנת 2021 התווספו שיחות טלפון חברתיות.

שיחות טלפון וקבלת קהל

עד שנת 2019 שיחות הטלפון שנערכו במסגרת שירותי הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו היו שיחות ייעוץ ביוזמת הפונים. בעקבות התפרצות מגפת הקורונה הורחבו שיחות הטלפון גם לשיחות ביוזמת השירות: ב-2020 נוספו שיחות ייעוץ מורחב וב-2021 שיחות חברתיות קבועות.

שיחות ייעוץ ביוזמת הפונים: סיוע בתרגום, בירורים, הסברים על מיצוי זכויות, סיוע במילוי טפסים, הפניה פעילה לגורמים אחרים, הכוונה ותמיכה. הייעוץ ניתן בשפות שונות ונערך פנים אל פנים בסניפים או בטלפון במרכז המידע והתמיכה הארצי.

שיחות ייעוץ מורחב: ב-2020 (בעקבות מגפת הקורונה) הומרו ביקורי הבית הראשוניים לשיחות ייעוץ מורחב בטלפון הנערכות ביוזמת המתנדבות. בדומה לביקורי הבית הראשוניים, שיחות

אלה נועדו לאתר צרכים, לתת מידע וייעוץ מקצועי ולספק תמיכה רגשית ונפשית. בשנת 2023 נערכו הן שיחות ייעוץ מסוג זה והן ביקורי בית ראשוניים.

שיחות חברתיות קבועות: מתקיימות כאשר אי אפשר לערוך ביקורים חברתיים קבועים (בשל מגורים באזורים מרוחקים או על-פי העדפה). בשנת 2023 נערכו כ-48,000 שיחות טלפון שבועיות קבועות עם כ-1,000 אנשים.

קבוצות תמיכה לאלמנות ואלמנים

כמו בכל גיל, גם בגיל מבוגר התאלמנות עשויה להוות משבר קשה. שירות הייעוץ מציע לאלמנות ואלמנים מבוגרים בשנת התאלמנותם הראשונה להשתתף בקבוצות תמיכה המסייעות בעיבוד האבל, התארגנות מחדש ובהמשך התנהלות לצד האבל והאובדן. ב-2023 פעלו 81 קבוצות כאלה ברחבי הארץ (לוח 11).

ימי מידע

ימי המידע מיועדים בעיקר לאנשים לפני גיל פרישה. בימי המידע ניתן מידע על זכויות בביטוח הלאומי, מוצגים ערוצי הפניות השונים וניתנת הרצאה בנושא רלוונטי לשלב חיים זה, כגון משמעות הפרישה מעבודה והתנהלות כלכלית. ימי המידע מהווים בסיס נוסף לקשר מתמשך עם האזרחים הוותיקים כמו גם אמצעי להסברה ולהעברת מסר שלפיו שירות הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו הוא מעתה המען לפניות בכל הקשור למיצוי זכויות ולתמיכה. במסגרת ימי המידע ניתנות גם תשובות פרטניות למשתתפים.

ב-2023 התקיימו 62 ימי מידע, מתוכם 17 באמצעות הזום. מספר ימי המידע שנערכו בשנים 2023-2022 גבוה בהשוואה לשנים 2021-2020 אך נמוך במידה ניכרת ממספרם בשנת 2019 שבה עדיין לא הושקו סדנאות הכנה לפרישה שהחלו ב-2022 (לוח 11).

אזרח ותיק ושאיירים

סדנאות הכנה לפרישה

בשנת 2022 הושק שירות חדש בשם **שובר לעתיד** – סדנה של ארבעה מפגשים המיועדת לאנשים לקראת פרישה שהשתכרו שכר נמוך. תוכני הסדנה עוסקים בהיבטים כלכליים, אישיים וחברתיים בדגש על מיצוי זכויות בביטוח הלאומי. בשנת 2022 התקיימו 20 סדנאות, בכל אחת השתתפו כ-25 אנשים, וב-2023 התקיימו 28 סדנאות (לוח 11).

סדנאות לעקרות בית

עקרות בית רבות אשר עבדו תקופה מסוימת בחייהן אך לא צברו תקופת אכשרה מספיקה לקצבת אזרח ותיק אינן מודעות לכך שהשלמת תקופת עבודה קצרה עשויה לזכות אותן בקצבת אזרח ותיק כבר בגיל פרישה ולא רק בגיל הזכאות (גיל 70). השירות יוזם שיחות טלפון לאותן נשים ומזמין אותן לסדנה של מפגש אחד שבה ניתן הסבר בנושא זה ומוצגות אפשרויות תעסוקה ברמה המקומית. בשנת 2023 התקיימו 12 סדנאות בסניפים השונים בארץ.